

Kulturális örökség és a könyvtárak

Egri kiadvány: De libris et bibliothecis

Új műhelye születik a magyar könyv- és könyvtártörténet-írásnak. Remélhetőleg hamarosan múlt időben írhatjuk az ígét, vagyis a kezdetnek lesz folytatása, az egri Líceum Kiadó sorozata rendszeresen megjelenik majd. A nem is annyira közvetlen (immár közel húsz esztendőre visszanyúló) előzmény az informatikus könyvtáros szak létrehívása az egri Eszterházy Károly Főiskolán, amelyet a Médiainformatika Intézet igen ambiciózus és kiváló menedzseri erényeket felmutató igazgatója, Kis-Tóth Lajos a tanintézet mindenkori (elsősorban jelenlegi) vezetőinek tevékeny támogatásával egyetemi szakká fejlesztett. Majd a magyarországi felsőoktatás ún. bolognai reformja során belső és külső munkatársaival megszervezte a Kulturális örökség tanulmányok mesterszakot is, amely a maga nemében egyedülálló kezdeményezés hazánkban.

Az induló sorozat címe – *A helyi érték. Kulturális örökség tanulmányok* – a kettős kötődésre utal. Egyfelől arra, hogy közleményei döntően a művelődéstörténet egri, tágabban felső-magyarországi helyi, illetve regionális értékeinek feltárára törekszenek. Másfelől arra, hogy az egyetemmé válás küszöbén álló, arra határozottan törekvő – és ezáltal a hajdani líceum alapítójának szándékait megvalósítani akaró – főiskola kiadványprogramjával is szeretné előmozdítani az óhajtott cél elérését, bizonyítani érettségét. A kiadó rangos szerkesztő bizottságot nyert meg az ügynek: elnöke Monok István, a magyar könyv- és könyvtártörténet-írás egyik kiemelkedő egyénisége, Széchenyi-díjas kutató, a fent említett szak ötletgazdája; tagjai Czeglédi László, a főiskola könyvtárának főigazgatója, Verók Attila főiskolai oktató (mindketten számos könyvtártörténeti publikáció szerzői), Kis-Tóth Lajos és Petercsák Tivadar egyetemi tanár (a főiskolán), a rokon terület néprajztudomány művelője. Az első kötetben közölt alcím – *Sectio Iuvenum* – még valamiről árulkodik: mindenekelőtt az egykori és mostani diákok, a fiatal kutatók szellemi termékeit kívánják eljuttatni az érdeklődő közönséghez. Pontosán tanúsítja ezt a szerzői névsor: egyikük az Eszterházy Károly Főiskola Központi Könyvtárának ifjú igazgató-helyettese (Gál Tibor), a másik ugyanott tájékoztató könyvtáros (Kun Zsuzsanna), a harmadik és a negyedik szintén e munkakörben dolgozik az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtárában, illetve az Országos Széchényi Könyvtárban (Hegedűs István és Kozma Katalin), végül az ötödik a főiskola informatikus könyvtáros mester-szakának hallgatója (Mizera Tamás). A jövőre nézve biztató és ígéretes lista...

Még inkább biztató az első füzet tartalma. Ezt Czeglédi László és Monok István szerkesztette, és öröndetes, hogy anyanyelvi lektort is (Zimányi Árpád) is alkalmaztak. A latin cím – *De libris et bibliothecis* (hevenyészett fordításban: *A könyv-*

vekről és a könyvtárakról) – tudatosan régies, bár a tanulmányok nem kizárólag a latin nyelvű írott örökség emlékeivel foglalkoznak.

Teljesen érthető, hogy két olyan értekezés került az élre, amelyek kifejezetten egri témát tárgyalnak. Gál Tibor *Az Egri Főegyházmegyei Könyvtár orvostudományi könyvei* címmel egy mintaszerű rekonstrukciós kísérlet eredményeit ismerteti. Mintegy bevezetesként szól (a szakirodalom tényeire támaszkodva) az első (?) magyar orvosi iskola, a Schola Medicinalis Agriensis 1769–1781 közötti működéséről, valamint Eszterházy Károly püspök sikertelen egyetemalapítási terveiről. A régi orvostudományi könyvek számbavétele a könyvtári katalógusok alapján történt, mégpedig a történetiség elvéhez leginkább igazodó, vagyis a fejlődés ívét leg-hitelesebben tükröző módon, a tárgyidő szerint haladva. Tehát: a görög–római, aztán az arab orvostudomány, ezt követően az európai orvoslás a középkorban, a tizenhatodik, a tizenhetedik században, a felvilágosodás hatása (kiemelten a bécsi klinika professzorainak munkái). Külön fejezetet szentel az orvosi gyűjtemény magyar vonatkozású köteteknek, közöttük említi a XVIII. századi egri nyomda egyetlen idetartozó kiadványát. Mindent egybevéve első próbálkozásra 335 tételes könyvjegyzék állt össze, de a további kutatás a lajstromot kiegészítheti.

Számos eddig ismeretlen információt tartalmaz Kun Zsuzsanna *A Theológiai Magyar Olvasó Társaságtól a Magyar Egyházirodalmi Társulatig* című diplomamunkája is. Magától értetődően hivatkozik Bodolay Géza közismert nagymonográfiájára*, de hangsúlyozza, hogy vele szemben az egri római katolikus szemináriumban 1835-ben létrejött önképzőkör (Olvasó Társaság) történetét primer források (levéltári iratok: társulati jegyzőkönyv, pénztári napló, az ún. munkálatok) kézbevételeivel dolgozhatta fel. Nagyon alapos munkát végzett: odaadó figyelemmel, hozzáértéssel és jól érzékelhető lelkesedéssel vizsgálta a dokumentumokat, és ahol lehetett, a háttérodalom adatait, megállapításait is figyelembe vette. Meggyőzően bizonyítja, hogy az egri növendékpapság reformkori egyesülete eredményesen működött; szilárd volt a bázis, amelyre aztán az önkényuralom első szakaszának megrázkódtatásai után, 1861-ben meg- (vagy újjá-) alakulhatott a máig létező Magyar Egyházirodalmi Társulat.

Egészen más társadalmi közegben mozog Mizera Tamás, aki *A Kárpát-medencei polgári könyvtárak vizsgálata. A mesterek könyves kultúrája* címmel írt dolgozatot. A szegedi egyetemi könyvtár *Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez* című és a bibliográfiai jegyzékben közelebbről nem azonosított Könyvtártörténeti füzetek (ez alighanem a szintén szegedi Olvasmánytörténeti dolgozatokat fedi) forrásközléseit nézte át az alcímben jelzett szempontok szerint. A Kárpát-medence fogalmán három markánsan elkülöníthető földrajzi egységet – Nyugat-Magyarország, erdélyi szász területek, Felvidék – ért, kronológiailag a török hódítás (Mohács) utáni másfél évszázadról van szó. A „mester” fogalmát is tágan értelmezi: nemcsak a kézművesek, hanem a gyógyszerészek, a tanárok, a kereskedők, az adminisztratív tevékenységet végzők (inspektorok, jegyzők stb.) hagyatéki és egyéb könyvjegyzékeit elemzi – elsősorban mennyiségi megközelítésben.

* Bodolay Géza: Irodalmi diáktársaságok 1785–1848. Bp., Akadémiai Kiadó, 1963. 809 p.

Tulajdonképpen – kevés kivétellel – a korabeli német ajkú polgári réteg olvasási kultúrájának megismeréséhez szolgáltató elmélyülésre ösztönző adalékokat.

Hegedűs István tanulmányából az derül ki, hogy az arisztokrata családok XIX–XX. századi könyvtáraitól is bőven van még kutatni való. Bátor vállalkozásának tárgyáról írásának címe világosan tájékoztat: *A csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy család idősebb ágának betléri kastélykönyvtára*. A szlovákiai (gömöri), múzeumként funkcionáló kastély hajdani, valószínűleg a XVIII. század végén alapított könyvgyűjteményét egyebek között olyan személyek forgatták, mint a reformkori politikus, Andrássy Károly vagy a műgyűjtő üzletember, Andrássy Emmanuel (Manó). A fiatal szerző felvillantja a könyvtár múltját, és megpróbálkozik a mai, több mint tizennégyezer kötetet számláló állomány statisztikai vizsgálatával. Mivel néhány kivételes érték – köztük három ösnyomtatvány – is fellelhető a dokumentumok között, ezekről, szám szerint tizenöt példányról teljes bibliográfiai leírást készített.

Mostanság az eszme- és irodalomtörténeti vizsgálódások fokozott figyelmet fordítanak a nemzetről alkotott kép mindenkori formálódására. E körbe illeszkedik Kozma Katalin jó néhány újdonságot felvonultató dolgozata: *Nemzettudat és identitás. Magyarságkép a 19. század elején a korabeli német nyelvű sajtó alapján*. A kérdéskörrel már többen is írtak, a sajtótörténet művelőitől sem idegen a téma, a szerző mégis megtalálta azt a rést, amelyen áttörve bővítheti, gazdagíthatja eddigi tudásunkat. Különösen érdekesek az adott korban szerfölött népszerű német regényíró, Christoph Martin Wieland lapjából (*Der Neue Teutsche Merkur*) vett idézetek, részletek.

Az egeri Líceum Kiadó szolidan kivitelezett füzete jelentékeny hozzájárulás lehet az újkori magyarországi, Kárpát-medencei könyv-, sajtó- és könyvtörténeti kutatásokhoz. Művelődés-, társadalom- és eszmetörténeti adalékai szintén segíthetnek a hazai kulturális örökség feltárásában, megőrzésében. Érdemes odafigyelni a kollégáknak a sorozat őszintén remélt és várt folytatásra is.

(De libris et bibliothecis. Szerk. Czeglédi László, Monok István. Eger, Líceum Kiadó, 2011. 191 p. / A helyi érték – Kulturális örökség tanulmányok – Sectio Iuvenum/)

Bényei Miklós